



באתר העד

הפגיעה ועונשה

דברי חזוק בענין "בין אדם לחברו"

העלון טעון גניזה ♦ אין לקרוא בשעת התפילה!

העלון בחסות רשת הכוללים "תפארת יוסף ובנימין" ב"ב ופ"ת בראשות הרה"ג נצח מהצרי שליט"א

על כפילות הפסוק "צעוק יצעק" מענין לציין תירוץ נוסף של הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדוינסק זצ"ל (בספרו "משך חכמה"): מכפל הלשון "צעוק יצעק" משמע שאחרי הרבה צעקות ישמע אליו ה'. ואילו בפסוק המדובר על מלה שלא חזיר משכוננו נאמר צעקה אחת: "והיה כי יצעק אלי ושמעתי..." (כב, כו). מה ההבדל ביניהם?

אלא מבאר ה"משך חכמה": מכיון שעונשו של המלה הוא בממון, שהוא יעני והלווה יעשה, לכן נענש מיד, אחר צעקה אחת. מה שאין כן עונשו של המענה יתום, מכיון שהוא במיתה ככתוב "והרגתי אתכם..." לפיכך נדרש לכך צעקות הרבה, שהרי אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה. ורק אחר שהענישוהו תחילה בממון ולא הועיל, רק אז מענישים בגופו.

העולם לא הפקר

הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי – הסטייפלר זצ"ל (בקריינא דאגרתא ח"א – נז, נח): "צריך לדעת, כי ענין גדול וחטא נורא הוא לצער אדם מישראל, אפילו צער קל בדיבור בעלמא..."

וצריך לדעת, כי מלבד עונשים נוראים שיש על עוונות שבין אדם לחברו, בעולם הבא לאחר פטירה. הנה כמה פעמים גם בעולם הזה נענש, אשר הנרדף שלו עולה מעלה מעלה בהצלחה רבה והוא יורד מטה, ונשאר בזוי וגלמוד ועיניו רואות וכלות. והנזהר מלצער את ישראל הוא זכות גדולה מאד... וצריך לדעת שאין העולם הפקר. לא נאבד אפילו מילה, תיבה אחת. וכמו שאמרו חז"ל, ועל הכל עתידין ליתן את הדין והדין חמור מאד מאד.

למה דוחפים?

בחבורת שיצאה לזכרו של הגה"צ רבי יהודה זאב ליבוביץ זצ"ל מסופר: כשהיו באים להסתופף בצל רבנו ולבקש את ברכתו, והיו נדחקים סביבו, בקש והתחנן לא לדחוף, למה דוחפים? הרי שדוחפים נכשלים בשגה בהלבנת פנים ובצער הבריות, לא תונו איש את עמיתו, מי שדוחף את השני כדי לקבל ברכה ממנו, שלא יגש אלי בכלל! איך הברכה תחול כשעוברים על איסור מהתורה? והיה רבנו מבחין בעיניו הטהורות מי עומד בסוף וממתין בסבלנות בלי לדחוף והיה קורא לו ומברכו באהבה מיוחדת ומאיר לו פנים ומושיט לו יד ומשבחו ברבים: תראו איזה בעל מידות נפלאות, הוא לא דוחף, הוא מבורך בכל הברכות התנובות בתורה, תלמדו דוגמא ממנו.

דברי רבנו רבי יהודה זאב זיע"א מקבלים משנה תוקף לאור האסון הקשה והכואב שפקד את כלל ישראל בהלווייתו של מרן שר התורה והיראה פוסק הדור רבנו בעל שבט הלוי הגה"ק רבי שמואל הלוי וואזנר זצוקללה"ה כשבהלוויית נדחפו, נדרסו ונרמסו למוות שני בני ישראל ועוד נפצעו.

מקום שלא נזהרו בכבוד השני – סופו להיחרב! – סיפור

מסופר, כשהגיע הרה"ק רבי משה בצלאל מגור זצוק"ל הי"ד אל בית המדרש השומם בגורא – קלואריה, ימים ספורים לפני ראש השנה תרצ"ט, והוא הביט בערגה אל המקום אשר היה משך עשרות שנים תל תלפיות ורק בחג השבועות האחרון גדשו את מבוואותיו וחדדו אלפי בחורים ואברכים, זקנים עם נערים, ועתה הכל שובת. אין נפש חיה, רואה את החורבן לנגד עיניו ולא יכול היה לעצור מבכי. דקות ארוכות עמד והתבונן במופלא ממנו. ואז אמר משפט שהפך לדרך חיים ולתוכחת מוסר לדורות: "כנראה בגלל שדחפו כאן אחד את השני", כך, במילים ספורות אלו קיבל דין שמים באהבה ובהבנה. מקום שנדחפו ולא נזהרו בכבוד השני – סופו להיחרב! כשדוחפים זה את זה, מגיעים ליד חורבן!

צער של בני אדם יכול להביא על המצער יסורים נוראים! – סיפור

בתקופת הסטייפלר היה בחור שנפגש כמה וכמה פעמים עם בחורה מסוימת, וכשכבר חשב שהוא עומד לסיים הוא נזכר שהוא עדיין מתלבט. פחדים של הרגע האחרון או 'ליל החרטות' בלשון העם. במקרה זה היה מדובר בדבר שהיה כבר ידוע לו קודם, אבל כעת הוא התחיל להציק לו. הוא התלבט אם להמשיך או להוריד והלך להתייעץ עם הסטייפלר.

אמר לו הסטייפלר: "לא מדובר במידע מפליל שפתאום הגיע אליך, זו נקודה שהיית יכול לברר עליה קודם לכן, ובכל זאת החלטת להמשיך. דע לך, כי אני לבני, הייתי מייעץ לא להתיחס לזה, ואומר לך מדוע. ענין זה עלול להזיק לך בשלום בית אולי בחמישה אחוזים, יתכן שאותה תכונה שאתה רואה אותה כבעייתית תפריע מעט בקשר בינכם, אבל תחשוב לרגע על הצד השני – אם תבטל את השידוך כעת, אתה פוגע בבחורה באופן שהיא עלולה לא למחול לך כל חיך, ואז כל חיך יהיו לך צרות! אולי תתחנן לבסוף עם בחורה יותר מוצלחת, אבל הצרות הללו ירדפו אותך! ספק גדול אם בכלל יפריע לך הענין הזה בהמשך, וגם אם כן – דע לך שמדובר בסבל קטן, לעומת היסורים הקשים שעלולים לבוא עליך אם תפגע בה כעת!"

כי צער של בני אדם יכול להביא על המצער יסורים נוראים!

בנושא של בין אדם לחברו ישנו יסוד מבהיל ומרעיד שכותב הגר"א בביאורו על מגילת רות על הפסוק "אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה' למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי וד-י הרע לי" (א, כא)

מבאר הגר"א: "רוצה לומר, אל תקראו לשמי עוד נעמי כי איני מצפה לטוב עוד כל ימי חיי, וה' שהוא מידת הרחמים ענה בי, כי אם ייסר ה' לאדם במידת הדין יש תקוה שיעבור זעם וירחמנו עוד, אבל אם מענישו מצד רחמנות אזי העונש קשה מאד.

על דרך משל, כמו האב הרחמן המכה את בנו על שהרג את אחיו שהיה גם כן בנו כמו זה היתכן לקרותו אכזר על הכאתו, כי מה שמכהו אינו מצד אכזריות אלא מצד רחמנות, שליבו כואב על בנו הנאהב שנהרג ואין ליתן שום התנצלות עבור הבן החי, אלא אדרבה שיכהו מכות אכזריות.

וכן אמרה גם כן כי מה שעשה ה' היה מחמת שלא חמלה על עניים ובהם כתיב (שמות כב, כו) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני. רצה לומר שמזהירנו לחמול על עניים, כי אם לא ניתן להם חמלה ויצעקו אליו ית"ש ויחנו עליהם, ויעניש אותנו חלילה שיהיה העונש גדול מאד, כי העונש הבא מצד חנינה גדול מאד. וזה שאמרה אל תקראו לי עוד נעמי, רצה לומר אל תצפו עוד שיהיה נקרא שמי נעמי, היינו שיהיה טוב לי, כי כיון שה' שהוא מידת החסד ענה בי." (עד כאן לשון הגר"א)

פלא מדהים הוא זה, מרעיד את הלב ומעורר השתאות כאשר מידת הרחמים מענישה אין לצפות רח"ל לטוב!

והנה מתבאר מה"כלי יקר" ידידו מאמר חז"ל "בכל צרתם לו צר" היינו דכאשר יהודי בצער גם הקב"ה בצער, לכך אמרה התורה "אם ענה תענה אותו" ולכאורה מהו הכפילות "ענה תענה"? אומר ה"כלי יקר": כאשר אתה מענה את חברך אתה מענה גם "אותו" – את הקב"ה ואז מה קורה? מידת הדין צועקת מלמעלה ואותו שציערהו צועק מלמטה וזהו שנאמר "צעוק יצעק", והקב"ה הרחמן מקבל צעקת שניהם, וכאשר המכה מגיעה ממידת הרחמים זו מכה בלי רפואה!

מה נורא עומק הדין!

ואכן, כפילות הפסוק (שמות כב, כב) "אם ענה תענה אותו", דרשו במכילתא (משפטים יח) אפילו עינוי מועט. והאבן עזרא שם כתב, אחד המענה ואחד השותק לעינוי.

ועוד איתא שם במכילתא, כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג, אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל, רבי, ליבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג. אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון, מימין לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו עד שתהא גומע כוסך, או עד שתהא נועל סנדלך, או עד שתהא עוטף טליתך, ואמרה תורה אם ענה תענה, אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט. ובדבר הזה אמר לו, נחמתני רבי.

רבי שמעון חיפש לדעת מה הסיבה שנגזרה עליו גזירה נוראה כל כך. ומתוך זה אנו לומדים כמה היה שלם בשלמות עצומה בדורו, ועד כדי כך שליבו יוצא לדעת על מה הוא נהרג. ונתאר לעצמנו אם היה שואל לאדם כמונו, ודאי שהיינו משיבים שנהרג לכפר על הדור!

והפלא היותר גדול, ממש נורא נוראות שכאשר אמר לו רבי ישמעאל מימין בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו עד שתהא נועל סנדלך וכו', אמרה תורה אם ענה תענה אותו, אחד מרובה ואחד מועט. מיד הוא מקבל ואומר רבי נחמתני.

רבי שמעון הכיר וידע מהו חומרת הפגיעה בבין אדם לחברו גם כאשר מדובר בעינוי מועט כהמתנה לדין, ובזה מצא סיבה מספקת על כי הוא יוצא ליהרג. נורא נוראות!

מכאן נלמד – אמר הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל (בספרו דעת תורה) – מה נורא עומק הדין! אם על עינוי מועט כזה של המתנה מועטת, כבר עומדים באזהרה ועונש של "והרגתי אתכם בחרב" רח"ל. היאך יהיה בעינוי גדול יותר! הנה כי כן, כמה מן הזהירות צריך אדם בכל רגע לפקח על מעשיו שלא לגרום צער כלשהו לחברו.

רבי ירוחם לא נעל את הדלת

מעורר הגה"צ רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל בדברים נוקבים את הטעון תיקון בזמנינו, וכך כתב (בספרו דעת תורה): "ומוזה שהדלת לחדרי אינני נועלה בפני כל הבא אלי, ואף על פי שזה גורם לי כמה ביטול בזמן, וכמה מחוסר סדר ועבודת, אבל לא אוכל לראות באכזריות היתירה הנגרמת לבחורים שימתינו עלי כמה שעות בחינם, ורבה ההשחתה בזה, ובזמנינו שנוהגים לסדר חדרי המתנה, שם יחכו אנשים הצריכים לראות את האיש, ופעמים צריכים אמנם לשבת שם זמן די רב, דומה לי שעוברים הם בזה על "לא תענון".

יש דין ויש דיין והשי"ת א-ל קנא ונוקם! - סיפור
 מספר רבי יצחק זילברשטיין שליט"א:

נכנס אלי ערב אחד אבא ודמעתי על לחיו, תוך שהוא מביא עמו את בנו החולה, שזה עתה הודיעו לו הרופאים שהוא חולה במחלה הקשה. אי אפשר לתאר את הצער שנראה על פני האבא, שלא היה מסוגל לראות בצערו וביסוריו של הבן, שגילו היה פחות מעשר שנים.

בשל כישוריו הברוכים של הילד נבאו לו עתיד מזהיר בכרם בית ישראל, ועתה – עם היוודע דבר המחלה – יתכן שהמצב יהיה אחרת רח"ל.

ניסיתי להרגיע את האבא, אבל כל הדיבורים לא עזרו. האב המשיך לבכות, ובקש עצה מה לעשות. טירוף הדעת של האב היה גדול למדי.

את מה שונתב כן, לא אמרתי לאבא בעת צרתו, אבל צריך הוא לדעת שיש דין ויש דיין, והשי"ת א-ל קנא ונוקם, ואינו שוכח את עוונותיו של האדם.

אביו של הילד החולה אולי כבר אינו זוכר, אבל במחלוקת הגדולה שפשתה בציבור החרדי לפני שנים, נכנס איש זה לבית כנסת בו התפלל אחד העסקנים שהיה מקורב לכל גדולי ישראל, והעליבו לעיני הכל.

עסקן זה לא היה כמובן מהחוג שלו, אבל שימש כשליחם המובהק של מרנן ורבנן, ועשה מלאכתו נאמנה. השתייכותו לחוג אחר, היתה לצנינים בעיני אביו הילד, והוא עשה את שלא יעשה, ובייש את העסקן שהוא בפני כל המתפללים, שגם הם עמדו הדמים למול התעוזה הלא מובנת.

אגב, העסקן ההוא התנהג כגיבור אמיתי, ולא הגיב כלל לדבריו של המעליב. שנים רבות חלפו מאז המעשה המביש, והוא רחום יכפר עוון.

"חמישים שנה אני מחכה לדחיפה הזו..." - סיפור

לפני שנים רבות השתתף הרב שך זצ"ל באסיפה מסוימת, שהתעורר בה ויכוח. תוך כדי שהרב שך עצמו דיבר היה מישהו שדחק אותו ברגליו, וכאילו רמז לו שיפסיק לדבר. כשננעלה האסיפה, התבטא הרב שך: "כבר חמישים שנה אני מחכה לדחיפה הזו..."

הוא הסביר: לפני חמישים שנה בקהילה שלי היה ויכוח על מנהיג הקהילה, ופסקתי שיש לדחות אותו. צדקתי באותה החלטה, שכן אותו אדם באמת לא היה ראוי לשמש כראש הקהל, אלא שכתוצאה מהדחיה הזו, החליטו בבית כנסת מסוים, שבו שימש חתנו כרב, לפטר אותו מן המשרה שלו – ואני לא התערבתי בענין. במשך שנים חשבתי שמאחר שהייתי מעורב בעניני הקהילה, הייתי צריך לומר: 'אותו דחינו מלשמש כראש הקהל, אך החתן יכול להשאר רב', אבל אני שתקתי ובחרתי לא להתעסק בה. כל חיי הרגשתי, שיום אחד אשלם על כך. כבר חמישים שנה שאני מחכה לתשלום, ואני בטוח שבא יבוא.

היום, כאשר תוך כדי הדרשה, סמנו לי שאפסיק לדבר ודחו אותי, הרגשתי שקבלתי בדיוק את התשלום על הדחיה ההיא...

צריך לדעת שיש דין ויש דיין, ובעינינו של בין אדם לחברו בדיוק כפי שמתנהגים, כך הוא התשלום. אם נכבד זה את זה ונגמול איש לרעהו אך טוב וחסד, גם משמים ישלם לנו הקב"ה רק טוב.

סגולה לילדים כשרים

"הנזהר שלא יסובב צער מחמתו לזולת" – כותב הגה"צ רבי חיים פלאגי זצ"ל (בספרו תוכחת חיים) – "סייעוהו מן השמים שרצונו יקויים, וזוכה לבנים כשרים ומיטתו שלמה. מידה כנגד מידה, כשם שאינו רוצה בצער אחרים ונזקם ומצטער בכאבם, כך גם מן השמים יתנו לו בנים כשרים שלא יבוא לידו צער ותקלה בגללם. ושניהם מצינו ביעקב אבינו: "ויצר לו" – שהצטער שלא יזיק אחרים, זכה שלא באה תקלה על ידו. וגם זכה שמיטתו תהיה שלמה שכולם צדיקים."

כיצד הופכים גזרות קשות לברכות?!

נסיים בפרפרת נאה: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'"

אומר החיד"א: "א: בדרך כלל כשהתורה אומרת "ורעך" זה כשמרעים לאדם, וכי יגוף שור איש את שור רעהו" (שמות כא, לה), "ושפטתי בין איש ובין רעהו" (שמות יח, טז), "אשר ירצח את רעהו" (דברים ד, מב), "אשר יכה את רעהו" (דברים יט, ד), ואם כן כשהתורה אומרת ואהבת לרעך" הפשט הוא שגם אם החבר שלך עשה לך רע תאהב אותו.

והנה "אהבה" בגימטריא = 13 וע"י שאתה אוהב את חברך ביחסי גומלין גם

הוא אוהב אותך – "כמים פנים אל פנים כל לב האדם לאדם" ואם יש לנו "אהבה" ועוד "אהבה" = 26 גימטריא שם הוי"ה, מידת הרחמים.

ידוע ששם "אלוקים" זה מידת הדין גימטריא – 86, ומילת "כמוך" גם כן 86, מעתה, אומר החיד"א, נסגור קצוות ויאיר הפסוק כזוהר הרקיע.

"ואהבת לרעך" – אם אתה מתגבר ואוהב את חברך למרות שהרע לך התוצאה היא שגם הוא יאהב אותך ועל ידי זה אתה תהפוך את מידת הדין "כמוך" (גימטריא אלוקים) ל"אני ה'" – מידת הרחמים.

היינו שאם חס ושלום נגזר על האדם גזרה קשה שבאה ממידת הדין על ידי אהבה למי שעשה לו רע, יהפך ה' לך את הקללה לברכה... מתוק מדבש!!!

עונש לדורות - סיפור

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל כותב, שבעונש על עניינים שבין אדם לחברו פוגעים לא רק באדם עצמו, אלא לפעמים רח"ל גם בדורות הבאים.

להמחשת הענין סיפר הרב יעקב שיש את המעשה הבא, על פי עדותו של תלמיד חכם גדול; והרי הדברים כלשונו:

נכנסתי לסניף הבנק שלי ברחוב רבי עקיבא, ומיד הרגשתי מתח באויר. אנשים מסביבי התלחשו ודברו בסערת רוחות, ומיד הבנתי שהתרחשה כאן איזו דרמה. פתאום הבחין בי מנהל הבנק וסימן לי להיכנס למשרדו, משום שהוא רוצה לשתף אותי בהתרחשות שקרתה זה עתה.

לפני זמן קצר נכנסה אשה לבנק ובקשה מהפקיד למשוך שלוש מאות שקלים מחשבונה. הפקיד הציץ בחשבון וסרב: "גברת, זה לא יתכן, מזמן כבר עברת את מסגרת האשראי שלך, ובאמת הגיע הזמן שתסדרי את הענין. בשום פנים ואופן אין אפשרות שתמשכי עוד כסף. על הראשונים אנו בוכים." האשה התווכחה: "מה כבר בשתי? בסך הכל שלוש מאות שקל! אני מוכרחה אותם בשביל מוצרי יסוד במכולת! אין לי ברירה! אני יודעת שהמצב שלי קשה מאוד, בעזרת ה' זה יסתדר, אבל עכשיו אין לי כלום, ואני מוכרחה את שלוש מאות השקלים הללו!"

הפקיד התרגז וגער בה בקול: "הסיפורים הללו אינם מעניני בכלל. את נדרשת לסדר את הענין ולהביא את הכסף. כבר שלחנו כמה התראות – ואת כלל לא מתיחסת! את שלוש מאות השקלים הללו את בודאי לא תקבלי!" הגערה הגיעה לאזני האנשים שעמדו שם והאשה נשברה. היא עזבה את הפקיד, נכנסה לחדרו של המנהל, פרצה בבכי ואמרה: "איני מבינה אותו! מה כבר בקשתי? איך מותר לו לשפוך את דמי לפני כל האנשים כאן? בקשתי בסך הכל שלוש מאות שקל, ולא למותרות – אלא בשביל לשלם במכולת! למה הוא צועק עלי לפני כולם?!"

נכמרו רחמיו של המנהל: "את צודקת". אבל האשה לא התרצתה. היא קמה ממקומה ויצאה בהפגנתיות מן הבנק אל הרחוב. המנהל שלף שלוש מאות שקלים מהארנק שלו ויצא אחריה, אבל האשה לא הסכימה לקבל. "גברת, קחי שלוש מאות שקל!" והיא אפילו אינה מסתובבת.

בלית ברירה חזר לתוך הבנק, נכנס למשרדו ומצא את הסגן שלו יושב ובוכה. "מה קורה כאן היום?" – שאל – "למה כולם בוכים? זו מחלה מדבקת?"

ענה לו הסגן: "שמע, אני קרוב לגיל חמישים, אבל יש איזו תמונת ילדות שעומדת מול עיני כבר ארבעים שנה. התמונה הזו רודפת אחרי ואינה עוזבת אותי! הייתי ילד קטן קרוב לגיל עשר, כשהלכתי עם אמא שלי למכולת. אמא הניסיה לסל כמה מוצרים: לחם, חלב וגבינה, ובקשה מהמוכר שירשום לה. המוכר התרגז: 'מה פתאום לרשום? את חייבת כאן כל כך הרבה כסף! את לא משלמת כבר כל כך הרבה זמן! אני לא מסכים לרשום בשום אופן. תחזירי את המוצרים הללו! אני לא בנק!'"

אמא דברה בעדינות: 'אני אסדר את זה, אבל עכשיו אני במצב קשה! המצב הכלכלי שלנו לא מזהיר! תראה – לא לקחתי שום מותרות, רק לחם ומוצרי חלב.'

המוכר אפילו לא דיבר. הוא חטף לאמא את סל המצרכים והניח אותו על הדלפק. אמא יצאה מהמכולת ופרצה בבכי. היא נתנה לי יד ומשכה אותי הביתה. כל הדרך שמעתי אותה בוכה...

הסיטואציה הזו עומדת לי חיה מול העיניים כל חיי! איני מסוגל לשכוח את התמונה הזו!

היום כשבאה האשה נזכרתי, שבעל המכולת הוא אבא שלה – אתה מבין! לבת שלו אין כסף אפילו למוצרי יסוד רח"ל...

(אדרבה!)

העלון נתרם לע"נ דוד בן יפת ז"ל ולע"נ לאה בת סעדיה גדסי ז"ל

מבצע!!!

בקניית הסטים
"להתעדן באהבתך"
"ותוכו רצוף אהבה"

הספר החדש על המועדים - **במתנה!**

להשיג בטלפון: 052-7179954

ניתן להשיג את הספרים בשעות הערב בב"ב בטל: 052-7179954
 ב"ב שיכון ה' ירושלים - 052-7685864 • 02-6513701 • נתניה - 055-6683104
 • רכסים - 057-3168397 • קרית ספר - 052-7612885 • נתיבות - 054-8481239

להתעדן כאן בעולם הזה

בסיועהו דשמיא יצא לאור
הספר שימתיק לך את שולחן השבת
 הספר מכיל פנינים יקרים המלוכטים ממאות ספרים, מנוסים במבט נפוח את מה שעודר לך ותחד לאון. משורבים כספירי מופת.

להשיג בחנויות המובחרות
 מתוק - מתוק - מתוק.

עלון זה יוצא להצלחת

הרב הגאון **נצח בן תורקיה** שושנה **הדסה בת פרוחה** שושנה **מהצרי לעילוי נשמת** ר' **סעדיה בן נחום תורקיה שושנה בת מהיר יוסף בן ר' סעדיה שלום בן ר' סעדיה ת.ב.צ.ב.ה.** ולהצלחת **רבקה בת הדסה והילדים אהוד יצחק בן הדסה והילדים מרים בת הדסה והילדים משה בן הדסה חדוה בת הדסה והילדים רינה בת הדסה וברכה בת הדסה שמעון אלעזר בן הדסה שלמה דוד בן הדסה חנה מרים בת ברכה יעקב בן חנה מרים**